

- зменшення та оптимізація витрат і, як наслідок, позбавлення збитковості, залучення інвестицій для виконання завдань та заходів щодо підвищення ефективності та надійності роботи систем водопостачання і водовідведення міста.

Таким чином, у підприємств з'явиться можливість спрямувати кошти на модернізацію, реконструкцію та технічне переоснащення, проводити необхідні капітальні ремонти, провести заміну зношеного обладнання і устаткування та інше оновлення основних засобів; реалізацію пілотних проектів з реконструкції очисних споруд міста по впровадженню технологій, які забезпечать видалення з'єднань азоту та фосфору, провести часткове фінансування інвестиційних проектів.

1. Про житлово-комунальні послуги: Закон України №882-VI від 15 січня 2009 р. (із змінами та доповненнями).

2. Загальнодержавна програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 140.

3. Шапочка М.К., Нестеренко Т.В. Управлінські аспекти реформування житлово-комунального господарства // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». – Суми, 2009. – №1. – С.24-31.

4. Программа развития и реформирования коммунального предприятия канализационного хозяйства «Харьковкоммуночиствод» на 2010-2015 гг.

5. Шевченко Е.Ю., Прасол В.М. Направления реформирования КП КХ «Харьков-коммуночиствод» в соответствии с общегосударственной программой реформирования жилищно-коммунального хозяйства до 2014 года // Комунальне господарство міст: Наук.-техн. зб. Вип.96. – Харків: ХНАМГ, 2010. – С.41-50.

Отримано 24.04.2012

УДК 338.465

В.В.ТІТЯЄВ, канд. екон. наук, К.І.СВІРІДОВА

Харківська національна академія міського господарства

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ СТУПЕНЕВИХ ТАРИФІВ НА ПИТНУ ВОДУ

Розглядаються проблеми дефіциту водних ресурсів та соціально-економічна ефективність впровадження ступеневих тарифів на питну воду. Визначається методика розробки клієнто-орієнтованої стратегії для підприємств ВКГ на основі застосування механізму збалансованої системи показників.

Рассматриваются проблемы дефицита водных ресурсов и социально-экономическая эффективность внедрения ступенчатых тарифов на питьевую воду. Определяется методика разработки клиенто-ориентированной стратегии для предприятий ВКХ на основе применения механизма сбалансированной системы показателей.

The problems of deficit of water resources and socio-economic efficiency of introduction of step tariffs are examined on a drinking-water. Methodology of development of the strategy is determined for the enterprises of WKH on the basis of application of mechanism of the balanced system of indexes.

Ключові слова: водні ресурси, ступеневі тарифи, стратегія, збалансована система показників.

Сьогодні в Україні існує проблема дефіциту водних ресурсів. Водні запаси України вкрай невеликі. Середньорічна водозабезпеченість одного жителя України становить приблизно 1 тис. м³, що в 15 разів нижче норми, яка визначена Європейською економічною комісією ООН (Організація Об'єднаних Націй). На засіданні Ради національної безпеки і оборони (РНБО) 27 лютого 2009 року зазначалося, що за запасами власних водних ресурсів Україна належить до числа найменш забезпечених країн Європи. При цьому при тенденції зменшення обсягів використання води рівень антропогенного навантаження на водоресурсний потенціал залишається високим. Також можна зазначити, що актуальною проблемою в Україні залишається забезпечення населення доброякісною питною водою. Так, більше 60% забруднених стоків потрапляє у водойми внаслідок недостатнього очищення зворотних вод на очисних спорудах, решта 40% надходить у водойми без будь-якого очищення.

За останні роки інтерес до розгляду теми водні ресурси багаторазово зріс. Проблема якості та дефіциту водних ресурсів у своїх роботах розглядали такі відомі вчені, як: Г.К. Агаджанов, В.Д. Колотило, Д.Є. Намяк, В.А. Петросов, Г.М. Семчук [1, 4-6].

Метою даної статті є висвітлення нових науково-практичних підходів до вирішення проблеми економії водних ресурсів. Для радикальної економії питної води нині розглядаються два напрямки:

- встановлення лічильників витрат води на всіх контрольних вузлах;
- впровадження ступеневих тарифів.

Суть ступеневих тарифів на воду залежно від обсягів споживання полягає у встановленні більш низьких тарифів на воду, споживану в межах визначених величин, і їх збільшення при неекономічному використанні водних ресурсів.

На підставі аналізу показників лічильників пропонується будова карти-моделі витрати води:

А. По квінтільним групам населення.

Суть методу квінтільного розподілу полягає в тому, що все населення розподіляється на п'ять частин – Квінтільія (q^{uinta} – латиною означає «п'ять»). Підстава для поділу – обсяг середньодушових доходів сім'ї. Таким чином, отримуємо п'ять груп населення з різним рівнем сумарного доходу (враховуються всі джерела доходу, які доступні з даних офіційної статистики). Перший підхід, який умовно можна назвати «квінтільний розподіл» населення за рівнем доходів, був представлений економістом Г.А. Аннакулієвою. Він позначає ці п'ять

груп як: 1) «бідні»; 2) «нижній середній клас»; 3) «верхній середній клас»; 4) «буржуазний клас»; 5) «багаті».

Б. По іншим споживачам: бюджетні організації – 6-та група; організації соціальної сфери (школи, лікарні, дитячі дошкільні заклади тощо) – 7-ма група; підприємства малого та середнього бізнесу – 8-ма група; великі підприємства та організації – 9-та група.

Розрахунок ступеневих тарифів виконується на основі нормативних принципів їх формування [7].

З метою стимулювання економії води зі зростанням норм її споживання тарифи будуть збільшуватися до третього ступеня включно. Передбачається, що перший ступінь тарифу буде включати першу квінтильну групу населення, другий ступінь тарифу – другу квінтильну групу населення, третій ступінь тарифу – третю квінтильну групу населення, четвертий ступінь тарифу – четверту квінтильну групу населення і п'ятий ступінь тарифу – п'яту квінтильну групу населення. Тарифи шостого та сьомого ступенів будуть зменшені з метою економічної підтримки соціальної сфери. Тарифи восьмого ступеня також зменшуються з метою економічної підтримки малого та середнього бізнесу, а також стимулювання збільшення виробництва продукції і послуг. У шостому та дев'ятому ступенях буде реалізовано маркетинговий принцип ціноутворення, що враховує ефект масштабу.

Ефект масштабу – ефект зниження витрат на одиницю виробленої продукції при розподілі постійних витрат на все більшу кількість виробленої продукції. Коли витрати діляться на постійні та змінні, позитивний ефект від масштабу описується зменшенням величини постійних витрат в одиниці продукції зі збереженням тієї ж кількості змінних витрат при збільшенні кількості виробленої продукції.

Однією з важливих задач побудови матриці оптимізації споживання води в тому, щоб балансувати обсяг споживання в межах виробничої програми підприємства, і при цьому перерозподіляти навантаження між квінтильними групами населення.

Рівень цільових витрат води в 6-9 тарифних ступенях повинні адміністративно контролюватися шляхом особливих договірних відносин споживачів з підприємством ВКГ. У разі порушення договірних відносин, споживачі води 6-9-го тарифних ступенів оплачують витрату води за вартістю третього ступеня тарифу.

Перший ступінь визначається з фізіологічно необхідного обсягу водоспоживання та платоспроможності першої квінтильної групи (тариф першого ступеня не вище собівартості виробництва води).

Другий ступінь тарифу = собівартість води + 15% від собівартості, яка враховує платоспроможність населення, що відносяться до дру-

гої квінтильної групи (15% на розвиток ВКГ).

Третій ступінь тарифу = собівартість води + 30% від собівартості, яка враховує високий рівень платоспроможності населення (30% на розвиток ВКГ).

Четвертий ступінь = собівартість води + 10% від собівартості (10% на розвиток ВКГ). Цей ступінь надає можливість купувати воду за ціною нижче 2 і 3 ступеня.

П'ятий ступінь = собівартість води + 8% від собівартості (8% на розвиток ВКГ). Цей ступінь надає можливість купувати воду за ціною нижче 2, 3 і 4 ступеня.

Шостий і сьомий ступені тарифу надають економічну підтримку соціальній сфері. Восьмий ступінь буде реалізовано з метою економічної підтримки малого та середнього бізнесу, щоб стимулювати збільшення виробництва продукції і послуг у місті.

Дев'ятий ступінь стимулює реалізацію виробничого потенціалу, нарощування обсягу виробництва, а також підсилює конкурентоспроможність підприємств міста.

Для визначення ефективності впровадження ступеневих тарифів необхідно виконати такі розрахунки. Розрахунки виконують для ступеневих і єдиних тарифів.

Розрахунок витрати води для кожної групи споживачів проводиться за формулою

$$Bi = \sum_{i=1}^m Kci \cdot Hvi,$$

де Bi – обсяг споживаної води i -ї групи споживачів; Kci – кількість споживачів i -ї групи, чол.; Hvi – норма подачі води i -ї групи, в м^3 .

Норма споживання води для 1-5-ї квінтильних груп населення визначається в м^3 на 1 особу, норма споживання води для бюджетних організацій та організацій соціального призначення визначається в м^3 на 1 працівника, для великих підприємств і підприємств малого бізнесу норма споживання визначається в м^3 на 10 грн. валових витрат.

Розрахунок доходу від реалізації води від кожної групи споживачів проводиться за формулою

$$Di = \sum_{i=1}^m Bi \cdot Ti,$$

де Di – дохід від i -ї групи споживачів, грн.; Ti – тариф на 1 м^3 води для i -ї групи споживачів, грн.

Для реалізації пропозиції впровадження ступеневих тарифів на

питну воду необхідно визначити головні орієнтири діяльності підприємства, тобто побудувати загальний, недеталізований план, а саме стратегію підприємства.

Реалізувати цю стратегію допоможе система збалансованих показників (Balanced Scorecard), яка представляє собою нову систему управління підприємством. Система збалансованих показників (BSC) це механізм реалізації стратегії та її коригування, також вона є інструментом перекладу стратегії у площину конкретних цілей, показників і завдань. Збалансована система показників розроблена на основі висновків дослідження, проведеного на початку 1990-х років професором Harvard Business School Робертом Капланом і президентом консалтингової фірми Renaissance Solutions Девідом Нортонем.

Слід зазначити, що застосування збалансованої системи показників – це процес не розробки стратегії, а її реалізації, що передбачає наявність на підприємстві вже чітко сформульованої стратегії [2, 3].

Однією з переваг системи збалансованих показників є те, що при впровадженні цієї системи, керівники підприємства отримують в результаті «систему координат» дій відповідно до стратегії на будь-яких рівнях управління, які пов'язують різні функціональні області, наприклад, взаємини зі споживачами, фінанси, інформаційні технології.

Підводячи підсумки вищезазначеного, можна зробити такий висновок: ступеневі тарифи є тим інструментом управління ефективністю, який створить економічні стимули до модернізації систем централізованого водопостачання. А побудова клієнто-орієнтованої стратегії з використанням системи збалансованих показників, як ефективного механізму її реалізації, дозволить підвищити ефективність роботи підприємств ВКГ.

1. Агаджанов Г.К. Економіка водопровідно-каналізаційних підприємств / Г.К. Агаджанов. – 2-е вид. перероб. та доп. – Харків: ХНАМГ, 2010. – 392 с.

2. Каплан Р., Нортон Д. Сбалансированная система показателей / Р. Каплан, Д. Нортон. – М.: Олимп-Бизнес, 2003. – 320 с.

3. Каплан Р. Организация, ориентированная на стратегию / Р. Каплан, Д. Нортон. – М.: Олимп-Бизнес, 2004. – 416 с.

4. Колотило В.Д. Технології кондиціонування питної води / В.Д. Колотило, Д.С. Намяк. – Харків: Основа, 2006. – 207 с.

5. Петросов В.А. Радиация. Экология. Вода / В.А. Петросов. – Харьков: Основа, 2006. – 192 с.

6. Семчук Г.М. Стан та проблеми нормативно-правового забезпечення діяльності підприємств водопровідно-каналізаційного господарства України // 36. доп. III Міжнародного конгресу «Екологія, технологія, економіка, водопостачання, каналізація» «ЕТЕВК - 2001», 22-26 травня 2001 р., м. Ялта. – С.5-9.

7. Тітяєв В.В. Житлово-комунальні тарифи / В.В. Тітяєв. – Харків: ХНАМГ, 2008. – 273 с.

Отримано 25.04.2012